

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการจัดประสบการณ์ เพื่อตอบคำถามการวิจัยตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

- 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ 2) เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ โดยเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ระหว่างช่วงเวลาการวัดความคิดสร้างสรรค์ที่แตกต่างกัน (ก่อนจัดประสบการณ์ ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังจัดประสบการณ์ และติดตามผลการจัดประสบการณ์) เปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ระหว่างช่วงเวลาการวัดทักษะทางสังคมที่แตกต่างกัน (ก่อนจัดประสบการณ์ ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังจัดประสบการณ์ และติดตามผลการจัดประสบการณ์) เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจำแนกตามช่วงเวลาของการวัดความคิดสร้างสรรค์ที่แตกต่างกัน (ก่อนจัดประสบการณ์ ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังจัดประสบการณ์ และติดตามผลการจัดประสบการณ์) และเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจำแนกตามช่วงเวลาของการวัดทักษะทางสังคมที่แตกต่างกัน (ก่อนจัดประสบการณ์ ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังจัดประสบการณ์ และติดตามผลการจัดประสบการณ์) และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเด็กปฐมวัย

กลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์

การวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ ใช้แบบแผนการวิจัยแบบกำหนดกลุ่มควบคุมทดสอบก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ต่อเนื่องตามเวลาที่กำหนด (Control Group Interrupted Time-Series Design) (Cresell, 2003, p. 169) กลุ่มตัวอย่างในการทดลองจัดประสบการณ์ ได้แก่ เด็กปฐมวัยที่กำลังเรียนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของโรงเรียนบ้านโนนกง สังกัดศูนย์อำนวยการเครือข่ายโพนสามัคคี อำเภอโพนนาแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 20 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เพราะเด็กมีพัฒนาการใกล้เคียงกันและผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง เป็นกลุ่มทดลอง และเด็กปฐมวัยที่กำลังเรียนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของโรงเรียนบ้านเชียงสีอ สังกัดศูนย์อำนวยการเครือข่ายโพนสามัคคี อำเภอโพนนาแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 20 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เพราะเด็กมีพัฒนาการใกล้เคียงกันและผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง เป็นกลุ่มควบคุม โดยผู้วิจัยได้ทดสอบความแตกต่างของความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) One-way Repeated ANOVA และ Independent samples t-test

สรุปผลการวิจัย

ผลการดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ มีดังนี้

1.1 ผลการสร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิด

สร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมผัส มีองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ความสำคัญและความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎี พื้นฐาน หลักการ วัตถุประสงค์ สารการเรียนรู้ กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โดยรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่พัฒนาขึ้นมีกระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สำคัญ 5 ขั้นตอน (5P) คือ ขั้นเตรียมการ (Preparation: P) เป็นขั้นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนโดยกระตุ้นให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสหลายด้าน ได้แก่ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายสัมผัส และทางการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อ ร่างกายด้วยการให้เด็กได้จับต้องเคลื่อนไหว การเห็นอย่างเป็นรูปธรรม สังเกตสี ขนาด มิติ รูปร่าง เสียง สัมผัส ชิมรส ได้กลิ่น ได้มีโอกาส จำแนก แยกแยะ จัดกลุ่ม โดยใช้กิจกรรม การเล่นเกม ร้องเพลง แสดงท่าทางประกอบเพลง และการเตรียมการของครู แม้เด็กจะถูก กระตุ้นให้คิดหัวข้อโครงการแต่ครูก็ควรเตรียมสื่ออุปกรณ์สำหรับการสร้างสรรค์ผลงาน ของเด็ก เตรียมคำถามเพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดหัวข้อโครงการ เตรียมหัวข้อโครงการที่คาดว่า เด็กจะสนใจทั้งระยะสั้นและระยะยาวสำหรับให้เด็กเลือกที่จะเรียนอะไร ขึ้นกำหนดโครงการ (Project: P) เป็นขั้นที่ทำหายความต้องการเด็กด้วยการนำเสนอสถานการณ์ ปัญหา รูปภาพ คำถาม หรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว ให้เด็กได้มีการสัมผัส การชิม การดมกลิ่น การได้ยิน และการเห็น เพื่อให้เด็กรับรู้ เข้าใจและคิดหัวข้อโครงการที่สนใจ ขึ้นวางแผนการดำเนินการ (Planning: P) เป็นขั้นที่เมื่อเด็กได้หัวข้อโครงการแล้ว ครูให้เด็กฝึกการทำงานเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสฟัง พูดบรรยาย สังเกต ใช้กระบวนการคิดสร้างสรรค์ วางแผน หาวิธีการ หาคำตอบของเหตุการณ์ ปัญหา คำถาม ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น สำรวจ สืบค้นจากแหล่งข้อมูล สอบถามผู้รู้ ตลอดจนวางแผน หาวิธีสื่อความให้ผู้อื่นรับรู้ถึง กระบวนการคิด จินตนาการของตนเอง เช่น การวาดภาพ การระบายสี การปั้น การฉีก ตัด ปะ การพิมพ์ภาพระหว่างนี้ครูบันทึกความคิดเห็นของเด็ก แนวทางดำเนินการของเด็ก ขั้นปฏิบัติ (Practice: P) เป็นขั้นให้เด็กสืบค้นหาคำตอบตามวิธีการที่ได้วางแผน กำหนดไว้ ฝึกปฏิบัติค้นหาคำตอบ ครูและเด็กร่วมมือกันจดบันทึกสิ่งที่เด็กสังเกตเห็น บันทึกการ พูดคุยแสดงความคิดเห็นของเด็ก บันทึกภาพของกิจกรรมที่เด็กปฏิบัติ เด็กพูดบรรยายถึง หลักฐานต่างๆ ที่ได้ค้นพบ บรรยายถึงกิจกรรมที่ทำว่าเกิดอะไรขึ้น ได้เห็นสิ่งใดบ้าง สิ่งเหล่านั้นมีลักษณะอย่างไร โดยสื่อออกมาเป็นภาพวาด การระบายสี การปั้น การฉีก ตัด ปะ การพิมพ์ภาพของเด็กเพื่อแสดงความเข้าใจในการเรียนรู้ ครูบันทึกความก้าวหน้าด้วย

การจัดทำแฟ้มสะสมงานเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กรายบุคคล และชั้นสรุป (Peroration: P) เป็นชั้นให้เด็กได้แสดงออกถึงผลการเรียนรู้ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเพื่อน สะท้อนกระบวนการคิด การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การพูด แสดงความรู้สึกรายจากการทำกิจกรรม การจัดการแสดงผลงาน ภาพวาด การระบายสี การปั้น การฉีก ตัด ปะ การพิมพ์ภาพของเด็ก

1.2 ผลการสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ ได้คู่มือการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ ประกอบด้วย 1) คำแนะนำการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ เป็นส่วนที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ทั้งหมด เพื่อให้ผู้ใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์เกิดความเข้าใจและนำรูปแบบการจัดประสบการณ์ไปใช้ได้ 2) บทบาทของครูผู้จัดประสบการณ์ เป็นส่วนที่แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติของครูผู้จัดประสบการณ์ การจัดเตรียมสิ่งต่างๆ ซึ่งไม่ได้กล่าวไว้ในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ 3) บทบาทของผู้เรียน เป็นส่วนที่แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติของผู้เรียนเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามกิจกรรมที่กล่าวไว้ในรูปแบบการจัดประสบการณ์ 4) กำหนดการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์ เป็นส่วนที่แสดงเกี่ยวกับหน่วยการเรียนรู้ ระยะเวลาที่ใช้จัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์ และ 5) แผนการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์ เป็นส่วนที่แสดงเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ตามหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนด ประกอบด้วย กระบวนการจัดประสบการณ์เหมือนกันทุกแผนการจัดประสบการณ์ คือ 5 ขั้นตอน (5P) ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ (Preparations) ขั้นที่ 2 ขั้นกำหนดโครงการ (Project) ขั้นที่ 3 ขั้นวางแผนการดำเนินการ (Planning) ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติ (Practice) และขั้นที่ 5 ชั้นสรุป (Peroration)

1.3 ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ ซึ่งเกณฑ์ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยครั้งนี้ คือ ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จึงถือว่ารูปแบบการจัดประสบการณ์มีความเหมาะสม พบว่า รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = .863) ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ 3.50

1.4 ผลการทดลองนำร่อง (Pilot Study) ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลที่ได้จากการบันทึกสภาพการจัดประสบการณ์ พบว่า รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์มีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ในการจัดประสบการณ์แต่ละวันมีปัญหาในการจัดประสบการณ์ตามขั้นตอนในกระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จึงมีการปรับเวลาในการจัดประสบการณ์ตามขั้นตอนในกระบวนการจัดประสบการณ์เป็นจัดประสบการณ์ในวันที่ 1 จัดประสบการณ์ตาม ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ (Preparations) และขั้นที่ 2 ขั้นกำหนดโครงการ (Project) วันที่ 2 จัดประสบการณ์ตามขั้นที่ 3 ขั้นวางแผนการดำเนินการ (Planning) วันที่ 3 จัดประสบการณ์ตามขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติ (Practice) และขั้นที่ 5 ขั้นสรุป (Peroration) วันที่ 4 จัดประสบการณ์ตาม ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติ (Practice) และขั้นที่ 5 ขั้นสรุป (Peroration) และวันที่ 5 จัดประสบการณ์ตาม ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติ (Practice) และขั้นที่ 5 ขั้นสรุป (Peroration)

2. ผลการศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์

2.1 ผลการเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ระหว่างช่วงเวลาการวัดความคิดสร้างสรรค์ที่แตกต่างกัน (ก่อนจัดประสบการณ์ ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังจัดประสบการณ์ และติดตามผลการจัดประสบการณ์) พบว่า คะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองก่อนจัดประสบการณ์ ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังจัดประสบการณ์ และติดตามผลการจัดประสบการณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์แต่ละช่วงเวลาของการวัดมีค่าสูงขึ้นตามลำดับ

2.2 ผลการเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ระหว่างช่วงเวลาการวัดทักษะทางสังคมที่แตกต่างกัน (ก่อนจัดประสบการณ์ ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังจัดประสบการณ์ และติดตามผลการจัดประสบการณ์) พบว่า คะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคม

ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองก่อนจัดประสบการณ์ ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังจัดประสบการณ์ และติดตามผลการจัดประสบการณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคมแต่ละช่วงเวลาของการวัดมีค่าสูงขึ้นตามลำดับ

2.3 ผลการเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจำแนกตามช่วงเวลาของการวัดความคิดสร้างสรรค์ที่แตกต่างกัน (ก่อนจัดประสบการณ์ ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังจัดประสบการณ์ และติดตามผลการจัดประสบการณ์ พบว่า คะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนจัดประสบการณ์ ไม่แตกต่างกัน ส่วนคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังการจัดประสบการณ์ และติดตามผลการจัดประสบการณ์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์สูงกว่ากลุ่มควบคุม

2.4 ผลการเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจำแนกตามช่วงเวลาของการวัดทักษะทางสังคมที่แตกต่างกัน (ก่อนจัดประสบการณ์ ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังจัดประสบการณ์ และติดตามผลการจัดประสบการณ์) พบว่า คะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนจัดประสบการณ์ ไม่แตกต่างกัน ส่วนคะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคมระหว่างจัดประสบการณ์ หลังการจัดประสบการณ์ และติดตามผลการจัดประสบการณ์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุม

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ พบว่า เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 2.52$, S.D. = .46)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผล 2 ประเด็น คือ 1) ด้านการพัฒนา รูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ 2) ด้านการศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ ซึ่งสามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. ด้านการพัฒนา รูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดประสบการณ์ ประกอบด้วย ความสำคัญและความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน หลักการ วัตถุประสงค์ สารการเรียนรู้ กระบวนการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล และคู่มือการใช้รูปแบบการจัด ประสบการณ์ ประกอบด้วย คำแนะนำการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ บทบาทของครู ผู้จัดประสบการณ์ บทบาทของเด็ก กำหนดการจัดประสบการณ์และแผนการจัด ประสบการณ์ ซึ่งตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ การจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.55$, S.D. $\equiv .863$) ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 3.50 ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยดำเนินการ พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ โดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านเอกสารและ บุคคลโดยด้านเอกสารผู้วิจัยเน้นด้านการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคม ของเด็กปฐมวัย จากนั้นสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาปฐมวัยในประเด็น ความสำคัญ จำเป็นในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมในเด็กปฐมวัย แล้วนำข้อมูลทั้ง 2 แหล่งมาเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์ จากนั้น ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์ฉบับร่างโดยการวิเคราะห์แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการ พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ แล้วนำมา กำหนดกรอบองค์ประกอบของรูปแบบการจัดประสบการณ์ วิเคราะห์ความสัมพันธ์แต่ละ องค์ประกอบของรูปแบบการจัดประสบการณ์ เรียบเรียงเป็นรูปแบบการจัดประสบการณ์ ฉบับร่าง พร้อมทั้งสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ และนำรูปแบบและคู่มือ

การใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า รูปแบบการจัดประสบการณ์มีความเหมาะสมมาก และผลการทดลองนำร่องพบว่ารูปแบบการจัดประสบการณ์มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ซึ่งสอดคล้องกับ พัชรี ผลโยธิน (2549, หน้า 4-27) ที่กล่าวว่า รูปแบบการจัดประสบการณ์ หมายถึง รายละเอียดของวิธีการจัดประสบการณ์ หรือวิธีดำเนินการสอนอย่างเป็นขั้นตอน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้

รูปแบบการจัดประสบการณ์แต่ละรูปแบบจะมีความสัมพันธ์กับแนวคิดทฤษฎีที่เป็นความเชื่อพื้นฐานของผู้พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ ความเชื่อดังกล่าวมีบทบาทในการกำหนดจุดมุ่งหมาย กระบวนการจัดประสบการณ์ บทบาทครู และบทบาทเด็กทำให้การจัดประสบการณ์มีลักษณะที่แตกต่างกันหรืออาจเหมือนกันในบางส่วนถ้ารูปแบบนั้นมาจากแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานร่วมกัน และ ทิศนา แชมมณี (2553, หน้า 220-222) กล่าวว่า รูปแบบการจัดประสบการณ์ จำเป็นต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการแนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการสอนนั้นๆ 2) มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ 3) มีหลักการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้นๆ 4) มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้นๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และในการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์แบบต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ทฤษฎี หลักการแนวคิดของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ และผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ รวมถึงพัชรี ศรีสังข์ (2551, หน้า 90) ที่ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบการจัดประสบการณ์จะต้องมีการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบว่าเป็นไปตามที่ทำนายผลไว้หรือไม่ มีองค์ประกอบปัญหาและความจำเป็นของรูปแบบที่จัดทำขึ้น เพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้นหรือปรากฏกลไกเชิงสาเหตุที่กำลังศึกษา และอธิบายเรื่องที่กำลังศึกษา มีองค์ประกอบผลที่เกิดจากใช้รูปแบบนี้ จะช่วยสร้างความคิดรวบยอด ความสัมพันธ์ของสิ่งที่กำลังศึกษา และองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันในเชิงโครงสร้างมากกว่าเชิงเชื่อมโยง เพื่อช่วยให้การสืบเสาะความรู้บรรลุผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรสา สาคร (2556, บทคัดย่อ)

ได้พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย พบว่ารูปแบบการจัดประสบการณ์ที่สร้างขึ้น มี 6 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด รวมทั้งงานวิจัยของ ชวัญชนก ทองค้อย (2556, หน้า 147-155) ได้พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์แบบเน้นประสบการณ์เพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์สำหรับเด็กปฐมวัย ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ สร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ ทดลองใช้รูปแบบและศึกษาความพึงพอใจของเด็กปฐมวัย รูปแบบการจัดประสบการณ์ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ สาระ กระบวนการจัดประสบการณ์ และการประเมินผล ผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่า ความซื่อสัตย์หลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และเด็กปฐมวัยส่วนมากมีความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์ และกิตติศักดิ์ เกตุนุติ (2557, หน้า 130) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ B-R-A-I-N เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการคิดวิจาร์ณญาณของเด็กปฐมวัย มีขั้นตอนการวิจัย 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ระยะที่ 2 การสร้างเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย แผนการจัดประสบการณ์ และแบบทดสอบความสามารถทางการคิดวิจาร์ณญาณของเด็กปฐมวัย ระยะที่ 3 การทดสอบประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ระยะที่ 4 การขยายผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นปลุกสมอง (Boosting = B) ขั้นระบุและเชื่อมโยง (Remarking and Relating = R) ขั้นค้นหาคำตอบ (Acquiring = A) ขั้นสรุปผล (Inferring = I) ขั้นนำเสนอผล (Notifying = N) เด็กปฐมวัยหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ B-R-A-I-N มีความสามารถทางการคิดวิจาร์ณญาณสูงกว่าก่อนเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ B-R-A-I-N อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ B-R-A-I-N มีความสามารถทางการคิดวิจาร์ณญาณสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และครูปฐมวัยที่ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ B-R-A-I-N ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2. ด้านการศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ ในประเด็นต่อไปนี้

2.1 คะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลอง ก่อนจัดประสบการณ์ ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังจัดประสบการณ์ และติดตามผลการจัดประสบการณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์แต่ละช่วงเวลาของการวัดมีค่าสูงขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เพราะการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดประสบการณ์ แต่ละแผนมีกระบวนการจัดประสบการณ์ที่เป็นลำดับขั้นตอน เริ่มจากขั้นเตรียมการ (Preparations) ขั้นกำหนดโครงการ (Project) ขั้นวางแผนการดำเนินการ (Planning) ขั้นปฏิบัติ (Practice) และขั้นสรุป (Peroration) ซึ่งจากการจัดประสบการณ์ พบว่า เด็กมีความสนใจในการทำกิจกรรมเนื่องจากเด็กได้มีโอกาสเตรียมความพร้อม ได้มีส่วนร่วมในการคิดหัวข้อโครงการ คิดวางแผน ปฏิบัติงานสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง ได้เรียนรู้ในเรื่องที่ตนเองสนใจ ตลอดจนเด็กได้มีโอกาสใช้ประสาทสัมผัสหลายๆ ด้าน ในการเรียนรู้ และรับข้อมูล ได้ใช้ศิลปะในการสื่อความหมายการคิด ได้นำเสนอผลงานด้วยตนเอง และได้ชื่นชมผลงานตนเองและของเพื่อน ได้เรียนรู้เป็นกลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็น ได้ร่วมมือและแบ่งปันกันในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับ สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ (2543, หน้า 66-72) กล่าวถึงการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย (Reggio Emilia) มีวัตถุประสงค์ของการจัดประสบการณ์ คือ ให้โอกาสเด็กได้คิดประดิษฐ์และค้นพบด้วยตัวเอง คือ เด็กๆ เกิดการเรียนรู้จากโครงการ (Project) หัวข้อโครงการเริ่มจากเหตุการณ์ คำถาม ปัญหาที่เด็กๆ สนใจ ครูเป็นผู้ร่วมงานในการเรียนและผลิตเพลงกับการค้นพบร่วมกับเด็ก (Teachers as partners) ใช้ศิลปะเป็นหนทางสื่อความหมายให้ผู้ที่อยู่รอบข้างสามารถเข้าใจถึงกระบวนการคิด ตลอดจนจินตนาการของเด็กต่อสิ่งแวดล้อมที่เด็กสัมผัสรับรู้มา และกุหลาบ ต้นติผลาชีวะ (2551, หน้า 55) กล่าวถึงการจัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัยตามแนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย (Reggio Emilia) เป็นการส่งเสริมให้เด็กรู้จักคิดสร้างสรรค์ผลงานตามความคิดและความสนใจของเด็ก โดยเด็กเป็นผู้คิดหัวข้อโครงการที่ต้องการเรียนด้วยตัวเอง รวมถึง จรูญ โกมุทร์ตานนท์ (2539, หน้า 87) กล่าวว่ามนุษย์สร้างสรรค์กิจกรรมศิลปะขึ้นอย่างรู้ตัวโดยใช้สื่อที่สัมผัสได้ การได้ยิน การมองเห็น

การชิมรส การดมกลิ่น แสดงออกสื่อสารความรู้สึกภายในไปยังคนอื่นเพื่อให้ได้รับรู้และเกิดความรู้สึกเช่นเดียวกับตน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจิตตรา สุตชาติ (2554, หน้า 4) ได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยใช้กิจกรรมศิลปะตามแนวคิดเรกจิโอเอมีเลีย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่าการจัดกิจกรรมที่พัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยใช้กิจกรรมศิลปะตามแนวคิดเรกจิโอเอมีเลีย ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.53/82.43 ดัชนีประสิทธิผลของการจัดกิจกรรมที่เน้นความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้กิจกรรมศิลปะตามแนวคิดเรกจิโอเอมีเลีย มีค่าเท่ากับ 0.7546 คือ นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียน ร้อยละ 75.46 นักเรียนมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์หลังจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของอัมรา พรหมสาขา ณ สกลนคร (2553, หน้า 4) ได้พัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์โดยใช้พหุสัมผัสเพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมสร้างสรรค์โดยใช้พหุสัมผัส เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.15/83.33 มีดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.6791 คือนักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น 0.6791 คิดเป็นร้อยละ 67.91 และความคิดสร้างสรรค์ของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 หลังได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์โดยใช้พหุสัมผัสสูงกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์โดยใช้พหุสัมผัสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.2 คะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองก่อนจัดประสบการณ์ ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังจัดประสบการณ์ และติดตามผลการจัดประสบการณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคมแต่ละช่วงเวลาของการวัดมีค่าสูงขึ้นตามลำดับทั้งนี้เพราะการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดประสบการณ์แต่ละแผน มีกระบวนการจัดประสบการณ์ที่เป็นลำดับขั้นตอน เริ่มจากขั้นเตรียมการ (Preparations) ขั้นกำหนดโครงการ (Project) ขั้นวางแผนการดำเนินการ (Planning) ขั้นปฏิบัติ (Practice) และขั้นสรุป (Peroration) ซึ่งจากการจัดประสบการณ์พบว่าเด็กกระตือรือร้นในการเรียน เด็กสนุกที่ได้ร่วมมือกันกับเพื่อนค้นหาคำตอบจากปัญหาหรือเรื่องที่น่าสนใจเพื่อสร้างองค์แห่งความรู้ กิจกรรมและประสบการณ์จากโครงการต่างๆ จะทำให้เด็กได้เรียนรู้

ซึ่งสอดคล้องกับ บรรพต พรประเสริฐ (2550, หน้า 81) กล่าวถึงการเรียนรู้ในแบบของ เรกจิโอ เอมีเลีย คือ การเรียนรู้อย่างลุ่มลึกจากโครงการ (projects) การสอนแบบโครงการ เป็นการสอนที่เน้นให้เด็ก ได้ค้นหาคำตอบจากปัญหาหรือเรื่องที่น่าสนใจเพื่อสร้างองค์แห่ง ความรู้ด้วยตนเอง กิจกรรมและประสบการณ์จากโครงการต่างๆ จะทำให้เด็กได้เรียนรู้ เพื่อสร้างองค์แห่งความรู้ด้วยตนเอง และการจัดบันทึกข้อมูลสาระการเรียนรู้ของเด็ก เป็นสิ่งสำคัญมาอย่างหนึ่งของแนวคิดนี้ การบันทึกข้อมูลสาระการเรียนรู้จะครอบคลุม ถึงกิจกรรมทุกด้านตลอดเวลาที่เด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อม และประสบการณ์ของการเรียนรู้ โดยเฉพาะในช่วงเวลาของการดำเนินโครงการที่เด็กมีการเรียนรู้อย่างลุ่มลึก ครูผู้สอน จะมีบทบาทสำคัญในการบันทึกเหตุการณ์เด่นๆ ที่สะท้อนถึงการทำงานและการเรียนรู้ และกฤษยา ตันติผลาชีวะ (2551, หน้า 55) กล่าวถึงข้อดีของการเรียนการสอนแบบเรกจิโอ เอมีเลีย คือ การจัดกลุ่มเด็กเป็นกลุ่มเล็ก จะช่วยเด็กในการเรียนรู้สังคมเพิ่มขึ้น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สังเกตการทำงานร่วมกัน เกิดการยอมรับ สร้างความอดทน ทำให้เกิด พัฒนาการด้านสังคม นอกจากนี้การใช้งานศิลปะเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้สึก นึกคิดของเด็กออกมาเป็นรูปธรรมแล้ว ยังช่วยขยายความคิดของเด็กให้กว้างออกไปด้วย ทำให้เด็กรู้จักการสังเกตสิ่งต่างๆ ในแง่มิติสัมพันธ์ ผีกลายตา การมอง การใช้กล้ามเนื้อ สร้างความรักความชอบในงานศิลปะให้กับเด็ก รวมถึงสำรวจพร กุศลสง (2532, หน้า 9) ได้กล่าวถึง พหุสัมพันธ์กับการเรียนรู้ของเด็กจากเกมการศึกษาแบบประสาทสัมผัสว่าเป็น การจัดกิจกรรมการเล่นของเด็ก โดยครูแนะนำให้เด็กในเรื่องของการชิม ดมกลิ่น การฟัง การสัมผัส การมองเห็นซึ่งจะได้ใช้ประสาทสัมผัสในการเรียนรู้จากการสังเกตและจับต้อง เปรียบเทียบส่วนที่หยาบ ละเอียดเป็นการเพิ่มพูนความสามารถในการเรียนรู้ในการสัมผัส ให้เกิดความรู้ลึกถาวรโดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ วณิชวัฒน์วรชัย (2552, หน้า 239-242) ได้พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบผู้ปกครองมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนปฐมวัย และศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบ พบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นชื่อว่า 3P_{DE} มีองค์ประกอบหลัก คือ หลักการที่อยู่บนพื้นฐาน มีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอน วัตถุประสงค์รูปแบบเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ของนักเรียนปฐมวัยด้านการช่วยเหลือและด้านการแบ่งปัน สาระและกระบวนการ กิจกรรม และขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะเวลาและการวัดประเมินผล การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ตัดสินใจ (Participation in decision making : P_D) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in implementation : P_I)

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation : P_E) และการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้มี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมผู้เรียน ขั้นตอนปฏิบัติกิจกรรม และขั้นตอนประเมินผล นักเรียนปฐมวัยกลุ่มทดลองมีทักษะทางสังคมสูงขึ้นภายหลังใช้รูปแบบ นักเรียนกลุ่มทดลอง มีผลการประเมินทักษะทางสังคมด้านการช่วยเหลือและแบ่งปันสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ครูผู้สอนและผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจในการนำรูปแบบไปใช้อยู่ในระดับดีมาก และเพ็ญศรี เทียมแก้ว (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการจัดประสบการณ์แบบเรียนรู้ ร่วมกันที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยด้วยการเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของ เด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์แบบเรียนรู้ร่วมกันและศึกษาความพึงพอใจ ของเด็กปฐมวัยที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบเรียนรู้ร่วมกันพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการ จัดประสบการณ์แบบเรียนรู้ร่วมกันมีทักษะทางสังคมหลังจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัด ประสบการณ์แบบเรียนรู้ร่วมกัน เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเรียนรู้ ร่วมกันมีความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์แบบเรียนรู้ร่วมกันอยู่ในระดับมาก

2.3 คะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและ กลุ่มควบคุมก่อนจัดประสบการณ์ ไม่แตกต่างกัน ส่วนคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังการจัดประสบการณ์ และติดตามผลการจัดประสบการณ์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความคิด สร้างสรรค์สูงกว่ากลุ่มควบคุม ทั้งนี้เพราะพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย จะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับวิธีการจัดประสบการณ์ และการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบ การจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดประสบการณ์แต่ละแผนมีกระบวนการจัด ประสบการณ์ที่เป็นลำดับขั้นตอน เริ่มจากขั้นเตรียมการ (Preparations) ขั้นกำหนดโครงการ (Project) ขั้นวางแผนการดำเนินการ (Planning) ขั้นปฏิบัติ (Practice) และขั้นสรุป (Peroration) ส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสเรียนเรื่องที่สนใจ และคิดสร้างสรรค์ผลงาน สื่อความคิดและ การเรียนรู้ออกมาโดยการปั้น การวาด การเขียน การพูด การแสดงความคิดเห็น การสร้างสิ่งประดิษฐ์สองมิติสามมิติ การเล่นเกม การจัดนิทรรศการ ภูมิใจในผลงานและ ความพยายามของตน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญรำไพ หนูสวัสดิ์ (2553, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้านศิลปะของเด็กปฐมวัยด้วยรูปแบบการจัดประสบการณ์ เรียนรู้ตามแนวคิดของวอลดอร์ฟ โดยการเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ด้านศิลปะของ เด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดประสบการณ์เรียนรู้ตามแนวคิดของวอลดอร์ฟ พบว่า ความคิดสร้างสรรค์ด้านศิลปะของเด็กปฐมวัยหลังการจัดประสบการณ์เรียนรู้ตามแนวคิด

วอลดอร์ฟสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และงานวิจัยของวิลาวัลย์ ฟออามาตย์ (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการจัดประสบการณ์กิจกรรมดนตรีตามแนว คาร์ล ออร์ฟ ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย พบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมดนตรีตามแนว คาร์ล ออร์ฟ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ความเชื่อมั่น ในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมดนตรีตามแนว คาร์ล ออร์ฟ หลังการทดลอง สูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รวมทั้งงานวิจัยของ พรรณิภา เจริญทวี (2554, หน้า 3) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมวาดภาพประกอบการเล่านิทาน ที่มีต่อพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย รวมทั้งเปรียบเทียบพัฒนาการ ด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมวาดภาพประกอบ การเล่านิทาน โดยมีเครื่องมือที่ใช้การวิจัยประกอบด้วยแผนการจัดกิจกรรมวาด ภาพประกอบการเล่านิทาน และแบบประเมินพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมวาดภาพประกอบการเล่านิทานมีผลช่วยพัฒนาความคิด สร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยเพิ่มขึ้นทั้งด้านความคิดคล่องแคล่ว ความคิดริเริ่ม และความคิด ละเอียดลออ นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์หลัง ทดลองสูงกว่าก่อนทดลองทั้งโดยรวมและรายด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และงานวิจัยของ ชมพูนุช สุขเกษม (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการจัดประสบการณ์ การปั้นเป็นกลุ่มที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า ระดับความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองอยู่ในระดับ ต่ำ ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การปั้นโดยใช้ กิจกรรมกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยมากกว่าก่อนทดลองแสดงว่ากิจกรรมการปั้นโดยใช้กิจกรรมกลุ่มส่งเสริม ให้เด็กปฐมวัยมีความคิดสร้างสรรค์โดยรวมสูงขึ้น

2.4 คะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลอง

และกลุ่มควบคุมก่อนจัดประสบการณ์ ไม่แตกต่างกัน ส่วนคะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคม ระหว่างจัดประสบการณ์ หลังการจัดประสบการณ์ และติดตามผลการจัดประสบการณ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยทักษะ ทางสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมทั้งนี้เพราะพัฒนาการทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย จะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับวิธีการจัดประสบการณ์ และการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบ

การจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดประสบการณ์แต่ละแผนมีกระบวนการจัดประสบการณ์ที่เป็นลำดับขั้นตอน เริ่มจากขั้นเตรียมการ (Preparations) ขั้นกำหนดโครงการ (Project) ขั้นวางแผนการดำเนินการ (Planning) ขั้นปฏิบัติ (Practice) และขั้นสรุป (Peroration) ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญและการทดลองนำร่อง ซึ่งจากการจัดประสบการณ์พบว่าเด็กมีการช่วยเหลือกันในการทำงานกลุ่ม สนุกในการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2543, หน้า 30-33) กล่าวถึงการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย (Reggio Emilia) มุ่งให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านโครงการตามหัวข้อในสภาพความจริงของชีวิตที่แวดล้อมตัวเด็กส่งเสริมให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างเป็นเหตุและผลอย่างวิทยาศาสตร์และเกิดการเรียนรู้อย่างบูรณาการ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ผ่านงานโครงการเป็นการเรียนรู้อย่างลุ่มลึกจากความสนใจและความคิดของเด็ก ตั้งแต่โครงการเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ในการดำเนินกิจกรรมโครงการ ครูเตรียมคำถามที่จะกระตุ้นหรือช่วยให้เด็กได้สื่อออกมาถึงพลังความคิดหรือการรับรู้ของเด็กในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับหัวข้อโครงการ บรรยากาศของการพูดคุยกัน ชักต้อนคำถาม ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ครูเรียนรู้เด็กจากวิถีของการสื่อความหมายที่เด็กบรรยายออกมา และ จีระพันธุ์ พูนพัฒน์ (2551, หน้า 35-40) ได้กล่าวถึงการจัดประสบการณ์ที่让孩子ได้ใช้ประสาทสัมผัสเพื่อช่วยให้ได้พัฒนาประสาทสัมผัสและได้แนวคิดใหม่จากการที่ได้รับประสบการณ์ และได้ฝึกหัดจากความต้องการที่จะสำรวจของเด็ก เด็กจะได้สังเกตสี ขนาด มิติ รูปร่าง เสียง สัมผัส ชิมรส ได้กลิ่น ได้มีโอกาส จำแนก แยกแยะ จัดกลุ่มและเข้าใจสิ่งต่างๆ รอบตัว โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลรัตน์ ศรีวิเศษ (2553, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติกในโรงเรียนเรียนร่วมระดับปฐมวัยโดยใช้เรื่องราวทางสังคม ดำเนินการ 3 ระยะ ระยะที่ 1 การศึกษาทักษะทางสังคมที่เป็นปัญหาโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ ระยะที่ 2 การพัฒนาเรื่องราวทางสังคมเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการมี 3 วงจร คือ 1) การเตรียมการสร้างเรื่องราวทางสังคมฉบับทั่วไป 2) การสร้างเรื่องราวทางสังคมฉบับทั่วไป และ 3) การสร้างเรื่องราวทางสังคมฉบับเฉพาะบุคคล ระยะที่ 3 ศึกษาผลการใช้เรื่องราวทางสังคมเป็นการวิจัยกลุ่มตัวอย่างเดี่ยวแบบหลายเส้นฐานต่างพฤติกรรมรูปแบบ ABA พบว่า ระยะที่ 1 พบว่าทักษะทางสังคมที่เป็นปัญหาของนักเรียนออทิสติก 53 คน ที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมทางสังคมอยู่ 10 พฤติกรรม ระยะที่ 2 วงจรที่ 1 พบว่า ทักษะทางสังคมที่เป็นปัญหา 10 พฤติกรรม

นำไปสร้างเรื่องราวทางสังคมทั้ง 10 เรื่อง วงจรที่ 2 สร้างเรื่องราวทางสังคมฉบับทั่วไป 10 เรื่อง วงจรที่ 3 สร้างเรื่องราวทางสังคมฉบับเฉพาะบุคคล 10 เรื่อง ระยะที่ 3 ผลการใช้เรื่องราวทางสังคมสามารถลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในการเรียนร่วมของนักเรียนออทิสติก ระดับปฐมวัยได้ และงานวิจัยของณัฐวุฒิ สังข์ทอง (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา ผลการใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้านเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย พบว่าเด็กปฐมวัยในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทยมีทักษะทางสังคมด้านการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นสูงขึ้นในทุกรายด้าน และหลังการทดลองเด็กปฐมวัยในเขตภาคเหนือตอนล่างมีทักษะทางสังคมด้านการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.5 ความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่มีต่อการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมผัส โดยรวมอยู่ในระดับมากทั้งนี้เพราะการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดประสบการณ์แต่ละแผนมีกระบวนการจัดประสบการณ์ที่เป็นลำดับขั้นตอน เริ่มจากขั้นเตรียมการ (Preparations) ขั้นกำหนดโครงการ (Project) ขั้นวางแผนการดำเนินการ (Planning) ขั้นปฏิบัติ (Practice) และขั้นสรุป (Peroration) ซึ่งจากการจัดประสบการณ์ พบว่า เด็กมีความสนใจในการทำกิจกรรมเนื่องจากเด็กได้มีโอกาสเตรียมความพร้อม ได้มีส่วนร่วมในการคิดหัวข้อโครงการ คิดวางแผน ปฏิบัติงานสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง เด็กชอบที่ได้เรียนรู้ในเรื่องที่ตนเองสนใจ ได้มีโอกาสใช้ประสาทสัมผัสหลายๆ ด้าน ในการเรียนรู้ และรับข้อมูล ได้ใช้ศิลปะในการสื่อความหมายการคิด ได้นำเสนอผลงานด้วยตนเอง และได้ชื่นชมผลงานตนเองและของเพื่อน ได้เรียนรู้เป็นกลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็น ได้ร่วมมือและแบ่งปันกันในการทำงานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธา พุ่มพชาติ (2552, หน้า 214–215) ได้พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย และหาประสิทธิภาพของรูปแบบ พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยมีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์หลังการจัดประสบการณ์สูงกว่าก่อนจัดประสบการณ์ตามรูปแบบฯ และมีความสามารถในการแก้ปัญหา 4 ระยะ

คือ ก่อนการจัดประสบการณ์ หลังการจัดประสบการณ์ ครั้งที่ 1 หลังการจัดประสบการณ์ ครั้งที่ 2 และติดตามผลการจัดประสบการณ์มีพัฒนาการสูงขึ้นอย่างเป็นลำดับและมีความคงทนของพฤติกรรมความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ในระยะติดตามผลการจัดประสบการณ์พบว่าเด็กปฐมวัยเกิดจินตนาการ การคิดสร้างสรรค์ การคิดหาเหตุผลในการนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ตามระดับพัฒนาการมาใช้ในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ครูปฐมวัยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการจัดประสบการณ์อยู่ในระดับดีมาก มีความสามารถในการเขียนแผน การจัดประสบการณ์ และมีความสามารถในการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบฯ อยู่ระดับมาก และมีความคิดเห็นต่อรูปแบบฯ อยู่ในระดับมากรวมทั้งงานวิจัยของ วังระ บำณภูมิ (2557, หน้า 6) ได้พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเล่นเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัย มีการวิจัยมี 3 ระยะ คือ 1) ศึกษาเอกสารและบริบทในการจัดประสบการณ์ 2) พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเล่น 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเล่น ได้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเล่นเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดประสบการณ์การเล่น ระบบสังคม หลักการตอบสนอง ระบบสนับสนุน และมีขั้นตอนการจัดประสบการณ์ 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมความพร้อม 2) ขั้นจัดประสบการณ์ 3) ขั้นสรุปและประเมินผล ซึ่งมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 81.07/80.87 และมีค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.6229 ผลการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยโดยรวมและรายด้าน ครั้งที่ 1 โดยใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเล่นสูงกว่าก่อนจัดประสบการณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยโดยรวม และรายด้าน ครั้งที่ 2 โดยใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเล่นสูงกว่าการจัดประสบการณ์ ปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และครูผู้สอนเห็นด้วยกับการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเล่นเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัย อยู่ในระดับมากที่สุด และ ปรีชมน กาลพัฒน์ (2558, หน้า 5) ได้พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาแบบองค์รวม สำหรับเด็กปฐมวัยด้วยการสร้างและทดลองใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษา สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาแบบองค์รวม มีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ขั้นตอนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

และ 4) การวัดและประเมินผล โดยมีกระบวนการจัดประสบการณ์ตามขั้นตอนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ชั้น ได้แก่ 1) ชั้นการสร้างความสนใจ 2) ชั้นเผชิญสถานการณ์ 3) ชั้นลงมือปฏิบัติ 4) ชั้นแลกเปลี่ยนและสรุปความรู้ และ 5) ชั้นการประยุกต์ใช้และประเมินผล ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่ารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มีความเหมาะสมระดับมาก การศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาแบบองค์รวมสำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มีทักษะทางภาษาทั้งองค์รวมและรายด้านเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามรูปแบบมีความพึงพอใจต่อประสบการณ์การเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 3) ความคิดเห็นของครูปฐมวัยที่มีต่อรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบการจัดประสบการณ์ไปใช้

1. ก่อนนำรูปแบบการจัดประสบการณ์ไปใช้ครูปฐมวัยควรศึกษาและทำความเข้าใจทุกองค์ประกอบของรูปแบบการจัดประสบการณ์
2. ครูปฐมวัยต้องฝึกการใช้คำถาม การกำหนดหัวข้อโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของเด็ก และการบันทึกผลการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย
3. ครูปฐมวัยที่นำรูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย และพหุสัมพันธ์ ไปใช้จัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยควรเน้นกระบวนการจัดประสบการณ์ 5 ขั้นตอน (5P) ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ (Preparations) ขั้นที่ 2 ขั้นกำหนดโครงการ (Project) ขั้นที่ 3 ขั้นวางแผนการดำเนินการ (Planning) ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติ (Practice) และขั้นที่ 5 ขั้นสรุป (Peroration) เพื่อให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมในเด็กปฐมวัย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาตัวแปรที่มีผลกระทบต่อความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย เช่น สภาพแวดล้อมของเด็กปฐมวัย การอบรมเลี้ยงดู การศึกษา อาชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง

2. ควรมีการศึกษาและพัฒนาารูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

3. ควรมีการศึกษาและพัฒนาารูปแบบการจัดประสบการณ์เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมในองค์ประกอบอื่น เช่น ความไวต่อปัญหา อารมณ์ขัน การช่วยเหลือ การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความรับผิดชอบ การเป็นผู้นำ